

TÜRK CUMHURİYETLERİ MÜNASEBETLERİNİN GELİŞMESİNDE EĞİTİMİN ROLÜ

Ejder AGAYEV
(*Qafqaz Üniversitesi*)

İbrahim KURT
(*Qafqaz Üniversitesi*)

Sovyetler döneminde Kafkasya ve Orta Asya Türk halklarının sosyal, ekonomik, kültürel, manevi, politik anlamda yapmaları gereken her şey Merkezden-Moskovadan organize edilmekte ve yönetilmekteydi.

Ulu önder Haydar Aliyev 1999'da belirtmişti: Bu gün XX yüzyılın sonlarında halklarımız tarihi haklarına kavuşarak bağımsızlıklarını elde etmişler. Hepimizin kalbi sonsuz gurur duygularıyla dolup taşmaktadır. Milli devletçiliğimizi, Türklüğün zengin maddi ve manevi dünyasını ortaya çıkaran tarihi abidelerimizi, beşeri değerlerimizi, manevyatımızı geliştirebilmek için bir türlü olanak sağlanmıştı diyebiliriz. Bu büyük başarıyı koruyup saklamak devlet bağımsızlığımızı daha da güçlendirmek, ülkelerimiz ve halklarımız arasında bağımsızlık, karşılıklı güven, kardeşlik temellerine dayanan çokyönlü ilişkileri gerçekleştirmek hepimizin gelecek nesiller karşısında kutsal vazifemizdir”.

Büyük Önder eşsiz komutan ve müstesna devlet adamı Atatürkün gelecekle ilgili daha 1923'de yapmış olduğu önemli bir tesbiti de belirtmek gerekir: “Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan gibi bir gün parçalanabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilir. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte bizim bu dostumuzun yönetiminde bizim inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak sadece oturup o günü beklemek değildir. Hazırlanmak gerekir. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür....

İnanç bir köprüdür.... Tarih bir köprüdür. Köklerimize inmeli ve farklı olayların böldüğü tarihimizin icinde bütünleşmeliyiz.....

Büyük Önder Atatürkün o dönemde söyledikleri bugün aynen gerçekleşmiştir.

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte Türk Cumhuriyetlerinin önüne yeni fırsatlar açılmıştır. Dinleri, dilleri, kültürleri bir olan soydaşların geniş bir coğrafyası ortaya çıkmıştır. Hepsi bağımsızlıklarını ilan ettiler, bağımsız devletlerini kurdular. Bağımsızlıkların ilanıyla birlikte ilk senelerde sıcak yakınlaşmalar yaşandı. Hasretin verdiği özlemle, kavuşmanın getirdiği

duygusallıkla birlikte çok önemli ve hızlı adımla atıldı. Ticari ve ekonomik alanlarda önemli gelişmeler yaşandı.

Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin sahip oldukları ekonomik imkanların yanı sıra yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları yanında, yeni sistem değişiklikleri ve kapitalizme ayak uydurma çabaları bazı bölgesel sorunlarla yüzyüze getirmiştir.

Küreselleşme sürecinde Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin bir bütünlük ve beraberlik oluşturması gereklidir. Bu süreçte karşılıklı kültürel geçişlerin ve alışverişlerin olması olağan bir hadisedir. Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin kendi benlik ve kültürlerine sahip çıkarak, kendilerini muhafaza etmesi, bir anlamda birlerine destek olması, bu kültür erozyonundan etkilenmeyerek küreselleşmenin içinde özbenlikleriyle yer almasını ve bu süreçte daha sağlıklı katılmasını sağlayacaktır.

Gelişen dünya konjüktüründe ırksal, kültürel, dinsel ve tarihsel çok kuvvetli bağlarla birbirine bağlı olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında bir bölgesel dayanışmanın ve işbirliğinin zikredilen bağlarla daha da güçlendirilmesi onları daha da kuvvetli yapacaktır. Böylelikle kendileri olarak sosyo-kültürel ve siyasi açıdan küreselleşmenin önünde kendi benlikleriyle durup, özerlerini muhafaza etme imkanına sahip olacaklardır. Türk Dünyasında bu gelişmelere ayak uydurmak istiyorsa, bir an önce yakın tarihte ve içinde bulunduğumuz dönemde karşılaştıkları problemleri belirleyerek en kısa zamanda çözmeleri gerekmektedir. Özellikle son dönemde meydana gelen uluslararası siyasi ve ekonomik alandaki değişiklikler, çeşitli enerji ve yol projeleri olmak üzere, bölgeye yönelik hayata geçirilmeye başlanılan planlar, gelecek yıllarda Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin ekonomilerinde ve ticari atılımlarında görülecek ve onları küreselleşme akımının içinde daha da etkili bir süreç sunmuştur.

Geçmişimizi dikkatle incelersek genel türk maneviyatının, ruhunun izlerine Dede Korkut kitabelerinde, Manas destanında, Yunus İmrenin, Mahdumkulu-nun, Ahmet Yeserinin şiirlerinde ve başka eski yazılı kaynaklarda da görmemiz mümkündür. Halk şiiri, masallarımız, ata sözlerimiz, tarihi dil anlamlı birliğimizi bugün de yaşatmaktadır. Türk halklarının coğrafileri biri-birini kapandıkça, sınırlar sertleştikçe, ticari ve ekonomik ilişkiler kayboldukça "herkes kendi kazınada kaynadı." İlişkilerin kesilmesi sonucu farklı türk dili lehçeleri (şive, ağız) yaranmaya başladı. Rusya emperyalizminin ruslaştırma politikası sayesinde XIX ve XX yüzyıllarda Sovyetlerin topraklarında yaşayan türk halklarının rus maneviyatında, kültüründe yetiştirilmesine çalışıldı. Hatta İlminski, Leviteki gibi bazı önemli isimler XIX yüzyılda Kuzey Kafkasya'da, Merkez Asya'da ve Volga çayı kıyısı bölgelerinde nice türk gençlerine rus dilinde eğitim vererek, rus kültürünü öğreterek kendi değerlerinden kopmalarını, rus manevi değerlerini sahiplenmelerini bizzat sağlamışlardır. İyi ki o dönemde İsmayil bey **Gaspıralı**, **Hasan bey Zerdabi**, Ahmed bey Ağayev, Alibey Hüseyinzade, Yusuf Akcuralı ve başka türkoloklar değil başka kültür ve

değerlerde etkilenmeye, hatta buna karşı bizzat mücadele vermişler, aynı zamanda global türk birliği uğrunda çalışmışlar.

Artık geçmiş geçmişte kalmıştır. Bu gün dünyada türk halkları kendileri bir arada globalleşmeli ve sonra da globalleşen dünyaya birlikte entegre olmalıdırlar.

Türk Cumhuriyetleri Küreselleşme sürecini özellikle iki istikamette hızlandırılırsa daha faydalı olabilir:

- Türk Cumhuriyetlerinin bir arada küreselleşme sürecinde ilerlemesi ve gelişimi.
- Türk Cumhuriyetlerinin bir arada ve her birinin de ayrı ayrılıkta Dünya Globalleşme sürecine katılması.

Bu doğrultuda küreselleşmenin en önemli ve etkin yolu eğitimidir. Bütün Türk Cumhuriyetlerinde çağdaş ve yüksek kaliteli eğitim sistemi uygulamakla rekabete dayanıklı, yüksek hayati değerlere sahip, dünya genelinde kendini kanıtlayabilecek türk insanlarını yetiştirmek için her türlü ortam ve potansel bulunmaktadır. Bu noktada özellikle dikkat edilmesi gereken bir husu vardır. Her biri eğitimin küreselleşmesi sürecinde herbiri diğerlerinin tarihini, kültürünü, edebiyatını, dilini ekonomisini ve başka önemli değerlerini özünde benimseyen türk gençliği yetiştirilmesine dikkat edilmelidir. Globalleşme sürecinin iyi değerlendirilmesi türk halklarının ekonomik, kültürel, manevi ilişkilerinin daha da ileri seviyelere çıkarılmasına yardımcı olabilir ve böylece ortak türk manevi servetlerinin kazanılması sağlanabilir. Eğitim sürecinde bütün gençlerin kendilerinden başka türk cumhuriyetlerinin de tarihini, coğrafi yapısını, dilini, kültürünü, ekonomik durumunu öğrenmesi ileride hiç zorlanmadan bu insanların büyük bir bölgede rahatlıkla çalışabilmeleri gibi önemli bir imkanı da beraberinde getirecektir. Böylece diplomaların denkleştirilmesi hususunda da fazla zorluklar yaşanmaz. Bir birinin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimine de büyük katkılar sağlanmış olur.

Günümüz için eğitim sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın temel araçlarından biri olmuştur. Bunu bilen ve farkında olan ülkelerde eğitim alanına yaptıkları yatırımları ve ayırdıkları bütçeleri daha arttırarak yetişen yeni nesli günün talep ettiği şartlara uygun yetiştirmeye çalışmaktadır. Bugün çağdaş ve refah içinde yaşayan, kültür ve medeniyet alanında bir yer edinmiş, katkıları ve değerleriyle sosyal, kültürel ve ekonomik alanları etkileyen veya yönlendiren milletler eğitime verdikleri önem ve öncelikle bu konuma gelmişlerdir.

Bireyi çağdaş ve medeni insan yetiştiren Türk Okulları Kafkaslar ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde faaliyetlerini devam ettirmektedir. Genele bakıldığında bu topluluklar için günün taleplerine cevap veren insanlar yetiştiği gibi aynı zamanda bir köke bağlı ve bir coğrafyayı paylaştıklarının farkına daha da derinden varmaktadır. Her alanda birlik ve beraberliklerini derk eylerken dünya türk halkları olarak varlıklarını her alanda hissettirmeye ve göstermeye başlamışlardır.

Türk okulları olarak tanınan eğitim yuvaları insanı hedef alarak eğitim verdikleri için her ülkede tutunmuş ve saygı görmüştür. Ayrıca bu okullar küreselleşmenin getirdiği büyük kimlik değişimleri içinde kişinin yüzyıl ihtiyaçlarına göre gelişmesini sağladığı gibi, bu gelişmenin Türk kültür ve mirasının korumasına yardım etmektedir.¹

Kafkaslarda ve Orta Asya da bulunan Türk Okulları Sovyetler Birliğinden ayrılan Türk Cumhuriyetleriyle uzun yılların unutturamadığı tarihi, milli, manevi ve medeni birlikteliklerini hatırlatmaya onları tekrar gün yüzüne çıkarmaya başlamasıyla önemli rollerden birini üstlenmiştir. Bu geniş Türk coğrafyasında küreselleşme sürecinde oluşan kimlik değişikliklerinde değerleriyle ayakta durmaya çalışan ve özbenliğini unutmayan nesillere ufuklar açmaktadır. 70 yıldır egemenliklerinden mağrum kalan ve sonra bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri eski sistemi bırakıp, yeni bir küreselleşme sürecine entegre olmaya çalışmaktadırlar. Tam burada bu okullar küreselleşmenin getirdiği değişikliklere ve kimlik kaymalarına rağmen yüzyılın istediği ve ihtiyacı olan insan tipini ve modelini yetiştirmektedirler. Bu yetiştirme sürecinde ise temelde bir olan Türk kültür mirasına sahip çıkıp, korunmasına da yardımcı olmaktadır. 1905 yılında Ganizade'nin 'Çocuklarını eğiten aileler biraz daha zahmet çeksinler ve diğer türk şivelerini onlara unutturmasınlar. Çünkü bu çocuklar kendi kardeşlerini daha iyi tanıyıp, onlar ile yakınlaşıp, hakiki kardeş olmak için umumi bir dil bina etsinler.'² diyerek dile getirdiği kardeşliğin oluşmasındaki duyguları ve düşünceleri fiiliyata bu okullar geçirmeye başlamıştır. Bulaç ise coğrafyayı biraz daha geniş tutarak 'Türki Cumhuriyetlerde değişik lehçe ve ağızlarda konuşulan Türkçenin tevhidini sağlayacak olan önemli bir teşebbüstür. Zamanla Bosna'dan Çin Seddi'ne kadar uzana geniş bir coğrafyada yaşayan 250 milyonluk bir kitle aynı dili konuşuyor hale gelecektir.' diyerek bu hakikatin altını çizmektedir.³

Bu coğrafyada 15 yıldır faaliyet gösteren Türk okulları yeni neslin, eski ve yenin arasında kalmadan bu süreci doğru algılayıp kendi dünyası ve ülkesi için daha verimli geçirebilecekleri geniş dünya görüşüne ulaştıkları bilgi adaçıkları olmuştur. Bu açıdan Türk okulları bir neslin arada kalmadan ve bu coğrafyada bir koro hüvviyetinde ama ait oldukları ülkelerin değerleriyle onları yetiştirmektedir. Her cumhuriyet küreselleşme sürecinde kendi bayrağı altında ve kendi topraklarında benzer tahsil çatısı altında aynı kültürün izleri sürülmekte ve aynı nefeslerini solumaktadır.

Bu okullar bu zamanda, demokrasiye yöneldiğimiz, batı ile doğunun yarışarak ilerledikleri bu dönemde çağın ve günün analamını, şeklini arayıp, bularak gelecek nesillerimize tüm gücüyle sunan eğitim kurumlarıdır. Çağdaş

¹Karpat, Kemal. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005, s. 58

²Ganizade S. M., 'Hangi Dil ile Yazmalı?', Hayat G. 1905

³Bulaç, Ali. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005, s.193

dünyada insanlığa nasıl bir eğitim lazım ise, hangi bilimin geleceği var ise, insanlığın terbiyesinde hangi sıfatlar gerekli ise, onların hepsini Sebat Kırgız-Türk Liselerinin öğretmenlerinin, terbiyecilerinin vermeye muktedir olduklarını görebiliyorum.⁴ Anadilini iyi kullanan, iletişim becerilerine sahip olarak, öğretmenleri ve belletmenleri tarafından yetiştirilmeye çalışılan yeni nesiller, insanları seven ve kendi toplumuna hizmet arzusunda olan ferdler olarak sosyal hayata dahil olmaktadır.

En önemli alanlardan biri olan eğitimde ortak çalışmaların yapılması beraberinde başka alanlarda da ortak çalışmaların yapılmasının gerekliliğini gün yüzüne çıkaracaktır. Bunlara ortak dil çalışmalarını, kültürel etkileşimleri ve cumhuriyetlerin gelişimine önemli katkılar sağlayacak ekonomik çalışmaları örnek olara gösterebiliriz.

Ortak dil çalışmaları Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri arasında ortak dil olması, onların doğrudan alaka kurmalarını kolaylaştıracak, birbirlerini anlayıp düşünce ve duygu birliğinin ön plana çıkmasında bir zemin oluşturacaktır. Yabancı bir diller üzerinden kurulan alakalar, ortak bir dilin ortaya çıkmasını engelleyecektir. Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri kendi dillerini bırakarak başka bir dille ünsiyet kurmamalıdır. Böylelikle birbirlerini kolayca anlayan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri rahatlıkla ortak hareket edebilirler. Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin tarihi, milli, manevi ve medeni kökleri onları bir millet yapmaktadır. Bu değerlerin canlandırılmasıyla kültürel miraslarından birşey kaybetmeyecekler ve dayanışmaları küreselleşme sürecin içinde birbirlerinden kuvvet alarak devam edecek. Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri birbirlerinin eserlerini okumalı bu ortak değerleri yeniden hatırlamalı ve karşılıklı olarak kültürel birliktelerinin farkına varmalıdır. Bu eserler okunurken aynı zamanda dildeki lehçelerinde farkına varmak ve zamanla alışmak mümkün olacaktır. Nasıl bir ülkenin içinde bir dilin ağızları anlaşılıyorsa, Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri arasında da yaygınlaşarak, geniş bir coğrafyada hem kültür hem de dil zenginliği olarak yayılacaktır. Küreselleşme sürecinde başta ekonomik ilişkilerin ve ortaklıkların ön plana çıkarak sonra kültürel ve sosyal etkileşimler olarak karşımıza çıkan bir bağlantılar ağı olsa da Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinin bu cihetten bakıldığında daha avantajlı oldukları söylenebilir. Çünkü temelde sahip oldukları kültürel ve sosyal yakınlıkla birlikte, konuşulan dillerin aynılığı, bu ülkeler arasında olan her türlü ilişkileri daha köklü ve sağlam yapma imkanı sağlayacaktır. Bu süreç Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri birer devlet olarak ekonomik varlıklarıyla katılırken, kendi aralarında yakınlıklarını ve beraberliklerini ortaya çıkaran aynılıklarıyla, toplu hareket etme ve birbirlerini

⁴Aytmatov, Cengiz. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005, s.117

desteklemeleri neticesinde yola bir yerde devam edip, daha etkili bir konumda durma imkanları vardır.

Yukarıda belirtilen maddelerin yerine gelebilmesinin yolu da ancak bir eğitim çatısı altında toplanmaktır. Kafkaslar'da ve Orta Asya'da bulunan Türk Cumhuriyetleri eğitim alanında aynı maksatlar etrafında yol haritalarını belirlemelidir. Kendilerinin ekonomilerini öğrenen, aynı kültürle yetişen ferdlerin yaşadığı ve büyüdüğü Türk Cumhuriyetleri küreselleşme sürecinde dünya miyasına çıkıp daha emin adımlarla yürüyecektir.

Alfabenin aynı olması eğitim ve öğretimin de ulusal bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Eğitim planlarında ortak Türk Cumhuriyetleri tarihinin, edebiyatının, coğrafisinin, ekonomisinin, ekolojisinin, bitki ve hayvan türlerinin ve başka bilgilerinin öğretilmesi konusu da dikkate alınmalıdır.

Kafkasya'da, veya Avrasya'da – Merkez Asya'da hatta Türkiye'de eğitim gören her bir gencin aldığı eğitim, onun türk cumhuriyetlerinin neresinde olursa olsun serbest çalışabilmesine olanak sağlamalıdır. Aldıkları eğitim, yaşadıkları ortamlar herbir türk gencinde ulusal türklüğün ve maneviyatın oluşumuna ve gelişimine yardımcı olmalıdır. Bu nedenle de okullarda ortak türk tarihi, ortak türk edebiyatı, ortak türk coğrafisi ve bu gibi başka ortak dersler geçilmeli ve bu ortaklıklar devletler arasındaki ilişkilerle de sürdürülmelidir.

Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesinde Türk ve Kafkas halklarının tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri eğitim vermektedir. Türk Halklarının Edebiyatı kitabı gibi bazı kitaplar son dönemlerde hazırlanarak eğitim hizmetine sunulmuştur. Bakü'de faaliyette bulunan Atatürk Merkezi de Türkiye – Azerbaycan ilişkilerinin gelişmesine, kültürel ve manevi yakınlıkların kurulması noktasında önemli rol üstlenmiştir. 1993 tarihinden itibaren her sene gerçekleştirilmekte olan Türk Devlet ve Topulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı (Toplantısı) (TÜDEV) küreselleşme doğrultusunda çok sayıda önemli öneriler vermiş, nasihatlerde bulunmuştur. Uluslararası Avrasya Eğitimçileri Birliği eğitim alanında değerli toplantılar yapmaktadır. Fakat bunların daha gerçek hayatta faydalı bir şekilde gerçekleştirildiğini söyleyemeyiz. İşlerin yeterli şekilde yapılamaması bu tür önerilerin de sadece kağıt üzerinde kalmasına neden olmaktadır. Bu noktada sadece Türkiye Eğitim Şirketlerinin eğitim politikasını önemli bir istisna olarak belirtmek ve taktir etmek gerekir. Özellikle “Çağ” Eğitim Öğretim Şirketi Üniversiteye hazırlık kurslarıyla, liseleriyle, Üniversiteleriyle türk manevi birliğinin yaranması ve türk gencinin globalleşme karşısında kendi benliğini ve değerlerini koruması noktasında önemli işler görmektedir. Fakat burada da ortak türk dili ve ortak dersler dolaylı olarak geçilmektedir.

Azerbaycanda Türk maneviyatının (türklük değerlerinin) ve türk dilinin öğrenilmesiyle ilgili 19020'li yıllarda bazı girişimler olmuştur. Yeni Türk Alfabesi Komitesinin 1926'da Bakü'de gerçekleştirdiği I Türkoloji Kurultayının (toplantı) gördüğü önemli işler bu gün de devam ettirilmektedir.

Türkoloji bilimcisi ve öğretim elemanı Ferhat Ağazade daha 1912’de hazırladığı “Edebiyat Mecmuasında (Toplusunda)” türk dili ve edebiyatıyla ilgili örnekler belirtmiştir. O, 1920’de latin alfabesine geçme hususunda Merkez Asya ve Kafkasya’da önemli tavsiyelerde bulunmuş, metodik bakımdan çalışmalara yön vermiştir. Bu nedenle de onu yeni türk alfabesinin babası olarak adlandırılmıştır.

F.Ağazade 1921’de kaleme aldığı “Türk dilinin dirilmesi ve zenginleştirilmesi yolları” isimli eserinde bu dilin çoğul eklerini ilk defa sisteme almış, bilimsel açıdan değerlendirmiştir.

1931’de F.Ağazade hayatını kaybetti. O dönemden bu günlere kadar da Sovyet hükümeti türk değerlerinin kazanılmasıyla, korunmasıyla ilgili yeni gayretlere, çabalara fırsat vermedi. Böylece rus devletinin gerçekleştirdiği politika Ulusal Türklük düşüncesinin önünü kapamış oldu.

Bütün faaliyet alanları üzere kadro yetiştirilmesi eğitimle olur. Türk cumhuriyetlerinde eğitimin amacı maneviyatlı, insancıl gençler yetiştirmek olursa bu tür işlerin başarıyla gerçekleştirilmesi mekanizması kolaylıkla geliştirilebilir. Önemli olan sağlıklı amaç, açık aydın belirli olan görevdir. Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle öğretmenler görevlerinin hakkını vermelidirler. Buradan da öncelikle öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi ve globalleşen türk dünyasının genç nesillerini yetiştirmek için gayret edilmesi gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İyi öğretmen kadrosu yetiştirebilmek için öncelikle iyi öğrenciler seçebilmek de şarttır. Ayrıca etkin bir eğitim planının olması da önemlidir. Bu tür faaliyetler günümüzde çok özveriyle yapılmaya çalışılsa da, ümumtürk birliğinin yetiştirilmesi hizmetini tam karşılamamaktadır.(yeterli değildir). Bütün Türk birliğinin ve eşitliğinin sağlanması eğitimin sağlıklı bir şekilde çağdaştırılmasıyla mümkündür.

Eğitim-öğretimin yanında, eğitim sorunlarının çözülmesi, araştırma faaliyetlerinin yapılması bilimsel çalışmaların artmasına yardımcı olur. Belki de üniversitelerde yapılan bilimsel çalışmaları birleştirecek bir Merkezin de ötesinde yüksek bilimsel kurumlara ihtiyaç vardır. Mesela, “Türk Dünyası Bilimleri Akademisi”, “Türk dünyası pedagoji, sosyoloji, psikoloji araştırmalar enstitüsü” gibi kurumlar olabilir.

Eğitimin ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaç olduğu bilinen bir gerçektir. Eğitimin gelişimi için ekonomik, kültürel altyapının olması önemli şartlardandır.

Kanaatimizce Türk Cumhuriyetlerinin bir arada globalleşme süreci yaşamaları ve geliştirmeleri onların herbirinin ayrı ayrılıkta ve birlikte Dünya Küreselleşme sürecine katılımlarını da sağlayacaktır.

Gördüğünüz gibi, Eğitim, küreselleşmede belirginleşen Kafkasya ve Merkez Asya- Avrasya Türk cumhuriyeti ilişkilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır ve her zaman da önemli olacaktır. Bu nedenle de işbirliğinin planlı ve organize bir biçimde gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi gerekmektedir.

dir. Böyle olursa amaca ulaşmak mümkün olacaktır. Aksi takdirde zevk için ara-sıra yapılan işbirliklerinin verimli olmasını beklemek de yersiz olacaktır. Prof. Dr. Çetin ELMAS'ın üç sene önce kullandıkları bir fikir vardı. Biz onun bu düşüncelerine aynen katılıyoruz ve katılmamızdır. O belirtmiştir ki, "Eğitim alanında faydalı faaliyette bulunulabilmesi için, eğitimin her kademesinde gerek içerik bakımından, gerekse de süre ve denklikler konusunda belli bir standartların belirlenmesi gerekmektedir. Orta okullarda da eğitim süresi standartlaştırılmalıdır. Diplomaların denklikleri sağlanmalıdır. Yüksek öğretimde de aynı şekilde verilen diplomaların ve akademik ünvanların tanınması sağlanmalıdır. Araştırma kuruluşlarında ve üniversitelerde faaliyet gösteren bilim adamlarının karşılıklı değişimi ve deneyimlerini bu şekilde artırmaları sağlanmalıdır.

Ortak Türk dilinde dergilerin, gazetelerin, kitapların, dersliklerin çıkarılması, televizyon ve radyo yayınlarının yapılması ve aklımıza gelebilecek bu türlü bilinçlendirici faaliyetlerde bulunulması küreselleşme sürecinde kullanılması gereken önemli araçlardır. Fakat bu tür faaliyetler de isteğe bağlı yapılmaktan ziyade, belli kurum veya kurumların organizesinde gerçekleştirilmelidir.

Küreselleşen dünyaya Türk Cumhuriyetleri olarak Global şekilde çıkacağımıza inanıyoruz.

KAYNAKÇA

1. Karpat, Kemal. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005.
2. Ganizade S. M., 'Hangi Dil ile Yazmalı?', Hayat G. 1905.
3. Bulaç, Ali. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005.
4. Aytmatov, Cengiz. Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları, İstanbul: Da Yayıncılık 2005.

Summary

ROLE OF EDUCATION IN DEVELOPMENT OF MUTUAL RELATIONS IN TURKIC REPUBLICS

Ejder AGAYEV
(Gafgaz University)

İbrahim KURT
(Gafgaz University)

After the dividing of The USSR Turkish Republics both in The Caucasus and in the Middle East had gained their own independences and turned into independent countries. At the same time

as gaining their independence they entered the Globalization Process and even we can say that they explored themselves in this process. But there were too many Turkish Republics in this process which had entered before and that's why they weren't alone. Turkish Republics situated in this area can carry on their unique role to a better place in the Globalization process. Having the same culture and same religion is a great advantage for these countries, and they can develop themselves, and carry on their historical equableness thanks to education. In this article, we tried to investigate and explain the ways improvements of this unite thanks to education. The Turkish schools that are situated in middle Asia play a big role among these countries that is, make these countries know, and realize their ancestors were the same tribes or their cultures are based on the same roots. During the Globalization period thanks to education these Turkish Republics have made some connections among one another and give complementary ideas to one other.

Key words: Caucasus, Middle East, Education, Turkish Republics, Globalization, Language, Education, Turkish Schools